

אמר רבי יוסי: אם לכך נתכוון תחילה, שכוונתו מתחילה היתה להחיל שתי קדושות, הרי הואיל ואי אפשר להוציא שתי שמות כאחת, שהרי אינו יכול להוציא מפיו את שתי המילים עולה ושלמים בבת אחת והוכרח להקדים קדושה אחת לחבירתה, דבריו קיימים. ושתי הקדושות חלות כפי דיבורו.⁽¹⁾ וכיון שאי אפשר להקריב בהמה הקדושה בקדושת עולה ושלמים יחד, תרעה הבהמה עד שיפול בה מום, ותימכר, ויביא בחצי דמיה עולה ובחצי דמיה שלמים. ואם משאמר "הרי זו תמורת עולה" נמלך,⁽²⁾ וחזר בו מרצונו להקדישה לעולה, ואמר "הרי זו תמורת שלמים" — הרי זו עולה. כיון שדיבורו הראשון חל, ואינו יכול לחזור בו ממנו, וכן אין קדושת שלמים חלה על קדושת העולה.

איבעיא להו: האומר הרי זו תמורת עולה ושלמים — מהו? והיינו לפי רבי מאיר, הסובר שכאשר אמר "תמורת עולה תמורת שלמים" הרי זו עולה, האם נאמר שדווקא באופן זה סובר כך, כי היות והזכיר פעמיים תיבת "תמורת" הרי כוונתו בהקדשה השניה לחזור בו מהקדשה הראשונה, וכיון שחזרה אין מועילה, חלה קדושה ראשונה. אבל באופן שלא אמר פעמיים "תמורת", אלא אמר בדיבור אחד "תמורת עולה ושלמים", שתי הקדושות חלות. או שנאמר, שאף בזה סובר רבי מאיר "תפוס לשון ראשון",⁽³⁾ וכיון שהזכיר קודם עולה, פשטה קדושה זו בכל הבהמה, ואין הקדושה שהזכיר אחריה חלה.

וממשיכה הגמרא להסתפק: אפילו אם תרצה לומר שאף כשאמר "תמורת עולה ושלמים" פשטה קדושת

אלא לרבי יוחנן, הסובר שרבי יהודה חולק ואף בעבודה אחת, ובהכרח שבאופן זה עוסקת הסיפא, יקשה: רישא בשתי עבודות, וסיפא בעבודה אחת!?

ומתריצין: אין! רישא בשתי עבודות. סיפא בין בעבודה אחת בין בשתי עבודות. ובשניהם חולק רבי יהודה.

תנן: אמר רבי יהודה: זה הכלל — אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום, הרי הוא פיגול וחייבין עליו כרת, כי מחשבת הזמן חלה לבדה.

בשלמא לרבי יוחנן, הסובר שבכל אופן חולק רבי יהודה ואף בעבודה אחת, היינו דקתני "זה הכלל" ובא רבי יהודה לרבות שאף בעבודה אחת קיים כלל זה.

אלא לאילפא, הסובר שרק בשתי עבודות חולק רבי יהודה, מאי "זה הכלל"? הרי לא בכל אופן קיים כלל זה, ומה הוא בא לרבות.

ומסיקה הגמרא: אכן, קשיא!

תנן התם במסכת תמורה [כה ב]: מי שהעמיד בהמת חולין ליד שתי בהמות אחת עולה ואחת שלמים, ואמר הרי בהמה זו תהיה תמורת עולה תמורת שלמים! הרי זו תמורת עולה, דברי רבי מאיר. מכיון שהלשון הראשון שהוציא היה "תמורת עולה", נתפסת הבהמה בקדושה זו, ואין קדושת השלמים חלה על קדושת העולה.

חלים, לבין מקום שאמר "תמורת שלמים" לאחר כדי דיבור גדול [היינו שיעור שאלת שלום של תלמיד לרבן] מאמירת "תמורת עולה" שדומה ומי שנמלך שבוז אפילו אם נתכוין בתחילה לשניהם אין זה מועיל כיון שכבר חלה קדושת עולה ואמירה שניה נחשבת חזרה מאמירה ראשונה. אולם לשון הרמב"ם בד"ן זה הוא: "אמר הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים אם נתכוין לכך מתחילה דבריו קיימים ואם לא נתכוין בתחילה אלא לתמורת עולה וחזר ואמר תמורת שלמים אע"פ שחזר בתוך כדי דבור אין תופשין אלא לשון ראשון והרי היא תמורת עולה בלבד", ומשמע שסובר שהדבר תלוי בכוונת המקדיש.

3. כן פירש רש"י, ובשיטה מקובצת [בהשמטות] הקשה ממה שמבואר בהמשך הגמרא [ל ב] כי מי שסובר שטעמו של רבי מאיר בתמורת עולה תמורת שלמים הוא משום תפוס לשון ראשון, הרי שאף בתמורת עולה ושלמים סובר רבי מאיר כן, והיינו שאין לחלק ביניהם בד"ן תפוס לשון ראשון! ולכן

1. במחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי ביאר הגרי"ז, שחולקים בשתי עשיות שנעשות בבת אחת האם נדונות כשתי עשיות ולכן תחול העשיה הראשונה, וזו שיטת רבי מאיר שכשאומר "תמורת עולה תמורת שלמים" שעושה בזה שתי עשיות תמורה בבת אחת נחשבות שתי עשיות וחל הראשון לפני השני "תפוס לשון ראשון", ורבי יוסי סובר שבאופן שהם חלים בבת אחת הרי הם נידונים כעשיה אחת של תמורת עולה ושלמים ולכן חלים שניהם בבת אחת. וכן מחלוקת רבי יהודה ורבנן בשתי מחשבות שדינן לחול כאחת שלרבי יהודה נידונים כשתי מחשבות וחלה האחת לפני חבירתה משום "תפוס לשון ראשון", ולרבנן, נידון כמחשבה אחת וחלות שתיהן כאחת ויש כאן עירוב מחשבות.

2. כתבו התוספות [בד"ה ארן], שדעת רבי יוסי היא לחלק בין מקום שאמר "תמורת שלמים" לאחר כדי דיבור קטן [היינו שיעור שאלת שלום של רב לתלמיד] מאמירת "תמורת עולה", שזה דומה כמו שנתכוין לכך בתחילה ולכן שניהם

הולכים אחר לשון ראשון. וכיון שמבואר בהמשך הגמרא שדברי רבי מאיר אלו הם כפי שיטת רבי יהודה במשנה, הרי מוכרח שאף באופן הדומה למחשבת "לחצות" סובר רבי מאיר "תפוס לשון ראשון", ולא כדברי אביי.

אמר ליה אביי לרבא: מי סברת "אינה לשחיטה אלא לבסוף"? ששם השחיטה חל רק בסופה, ונמצא ששתי המחשבות שחשב בזמן השחיטה חלות כאחת רק בסופה, והרי זה כדיבור אחד, ותוכיח מכאן שאף בזה סובר רבי יהודה "תפוס לשון ראשון"?

אין הדבר כן, אלא "ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף". וכל שלב בשחיטה שם שחיטה עליו, ואם יחשוב בה שתי מחשבות יחולו בזה אחר זה כפי שחישבו. ומשנתנינו עוסקת באופן דאמר בעת שחיטת סימן ראשון מהשחיטה "הריני שוחט על מנת לאוכלו חוץ לזמנו", ובעת שחיטת סימן שני אמר "הריני שוחט על מנת לאוכלו חוץ למקומו".

והגם שסימן אחד בשחיטה אינו "מתיר" שלם של הקרבן אלא רק חצי מתיר, שהרי היתר הבהמה הוא

עולה בכל הבהמה, מה הדין כשאמר "הרי בהמה זו לחצות לעולה ושלמים" (4) – מהו? האם נאמר שבוזה ודאי נחשב דיבור אחד לשתי הקדושות, ולא תחול קדושה זו ללא זו, ולכן חלות שתייהן. או שמא נאמר, מאחר והתחילה קדושת עולה שהזכיר ראשונה לחול על חציה הראשון, הרי היא מתפשטת בכל הבהמה, ואין קדושת השלמים יכולה לחול עוד.

אמר אביי: בהא, שאמר "לחצות", ודאי מודה רבי מאיר שחלות שתי הקדושות.

ואילו רבא אמר: עדיין היא מחלוקת! ואף בזה סובר רבי מאיר שקדושת העולה בלבד חלה.

אמר רבא לאביי: לדידך, דאמרת בהא ודאי מודה רבי מאיר ששתי הקדושות חלות, הרי שחיטה המוזכרת במשנתנו, שחישב בה לאכול כזית למחר וכזית בחוץ, דלכי "לחצות" דמי, שהרי אין במחשבתו השניה משום חזרה מהמחשבה הראשונה, כי כמה זיתים יש בכל קרבן, אלא כוונתו היא שמלבד הכזית של חוץ לזמנו, לאכול עוד כזית אחר חוץ למקומו, ופליגי רבי יהודה ורבנן אף בזה, (5) וסובר רבי יהודה שלא חלה מחשבתו השניה אלא

מפיו קדושת עולה לפני שלמים, חלה קדושת עולה כי תפוס לשון ראשון.

5. הטהרת הקדש מבאר את קושיית הגמרא, שכשם ש"בלחצות" ברור שאין כוונתו לחזור בו מהקדשת העולה אלא מלכתחילה רוצה שיחולו עולה ושלמים, הוא הדין במחשב בשחיטה היות ומסתמא אין לדון את האדם שכוונתו לחזור בו מדבריו, אם כן כשלא חישב על כל הקרבן אלא רק על כזית ממנו מסתבר שמחשבתו השניה היתה על כזית אחר [שהרי יש בקרבן כמה זיתים] ולא על אותו כזית שחישב בו כבר שנאמר שכבר חל בו פיגול ואי אפשר להחיל עליו מחשבה אחרת.

הקשה, אולי דווקא בתמורה ששייך שיחול גם עולה וגם שלמים לחצאין בזה יש לומר שיחולו שניהם ולא נאמר "תפוס לשון ראשון", אבל בפיגול שאי אפשר שיחול גם פיגול וגם פסול של חוץ למקומו [שהרי אם יפסל בחוץ למקומו כבר לא יחול בו פיגול] אולי בזה סובר רבי מאיר שיעדיף לשון ראשון ויחול הפיגול בלבד? ותירץ, שהרי מחשבת הכהן המפגל אינה לפסול הקרבן ולחייב כרת על אכילתו שנאמר שאי אפשר ששתי מחשבותיו יתקיימו, אלא מחשבתו היא מה שרוצה לאוכלו חוץ לזמנו וחוץ למקומו, ורק שעי' שחישב מחשבה זו דין הקרבן להיות פסול או פיגול, וכיון שמחשבתו מצד עצמה יכולה להתקיים שהרי יכול לאוכלו בין חוץ למקומו ובין חוץ לזמנו לכן חלות שתי המחשבות ואין עדיפות לראשונה על חבירתה.

ביאר כוונת רש"י שספק הגמרא הוא האם דווקא בתמורת עולה תמורת שלמים סובר רבי מאיר שחלה קדושת עולה שהוא דיבורו הראשון, ומשום שבאמירת תמורת שלמים הוא חוזר בו והרי זה כמי שאמר תחול זו ואח"כ תחול זו, ולכן באומר תמורת עולה ושלמים שאין כוונתו לחזור בו הרי שחלים שניהם, או שנאמר כי טעמו של רבי מאיר בתמורת עולה תמורת שלמים הוא משום תפוס לשון ראשון ולכן הוא הדין בתמורת עולה ושלמים אין חלה אלא קדושת עולה משום תפוס לשון ראשון.

4. רש"י פירש הקושיא באופן שאמר "בהמה זו לחצות לעולה ושלמים". ואילו התוס' בדי"ה [לחצות] פירשו כגון שאמר "לחצי היום תהיה לעולה ושלמים", או "עולה ושלמים תהיה לחצי היום". וביאר הטיה מקובצת את הספק לשיטת תוס', האם רק באופן שאמר תמורת עולה ושלמים, שלא קבע זמן מסוים לחלות הקדושות, ואם כן דעתו היא שתחול הקדושה מיד כשהוציא את דיבורו, ומאחר שכבר חלה עולה בתחילת דיבורו, פשטה קדושה בכלולה, ואין קדושת שלמים נתפסת. אבל כשאמר לחצי היום יחולו שניהם, אפילו אם אמר תמורת עולה תמורת שלמים, מכל מקום, אין דעתו שתחול הקדושה עד לאותה שעה של חצי היום, ואם כן, אין כאן הקדמת עולה לשלמים, כי באותו זמן שתחול קדושת עולה היה זה כבר לאחר שהוציא מפיו אף את הקדשת השלמים, ולכן יחולו שניהם ברגע אחד ולא שייך בזה תפוס לשון ראשון, או שאף בזה יש לומר, שדעתו שיחולו לפי סדר דיבורו, וכיון שהוציא

דכו "לחצות" דמו, שהרי היא נעשית כולה במעשה אחד ואין בה שני זמנים לחשוב [כמו בשחיטה שיש בה שני סימנים] אלא שתי המחשבות חלות כאחת כמו ב"לחצות", ואף זוה פליגי רבי יהודה ורבנן, וסובר רבי יהודה שאם חשב בקמיצה על מנת לאכול חוץ לזמנו וחוץ למקומו אין המחשבה השניה חלה.

ומתריצין: **התם נמו** אין מדובר באופן שחיטת שתי מחשבות בעת קמיצת הקומץ, אלא באופן שהקטיר קומץ מנחה חוץ לזמנו, קומץ לבונה חוץ למקומו. והיינו, שהמנחה יש בה שתי הקטרות ושתייהן נחשבות "מתיריים" של המנחה, וחשב מחשבת חוץ לזמנו בהקטרת המנחה, ומחשבת חוץ למקומו בהקטרת הלבונה (7).

וסובר רבי יהודה שמפגלין בחצי מתיר, ולכן חלה מחשבתו בהקטרה אחת על אף שאין היא אלא חצי

רק על ידי שחיטת שני הסימנים, סובר רבי מאיר שאפשר לפגל הקרבן אף במחשבה על חצי "מתיר" (6) [היינו שאין צריך לחשוב שמטרתו בכל השחיטה היא לשם אכילה שלא כדינו, אלא די במה שמחשב זאת על חלק ממנה], ונמצא ששתי המחשבות לא חלו כאחת, אלא קודם חלה מחשבת חוץ לזמנו שחשבה בסימן הראשון, ואין זה דומה לספק הגמרא ב"לחצות" מהו!

[אולם אם היה סובר אילפא שאין מפגלין בחצי מתיר, הרי שלא היה מועיל מה שיחשב בשעת סימן ראשון על כל השחיטה לשם אכילת חוץ לזמנו ובעת סימן שני לשם אכילת חוץ למקומו, כי כיון שאין מפגלים בחצי מתיר אין הפיגול חל אלא בסוף המתיר ונמצא שיש כאן עירוב מחשבות].

ומקשינן: **הרי קמיצה** שחיטת בה שתי מחשבות,

וכתב, שיש לחלק, שלטוברים אינה לשחיטה אלא לבסוף אין שום משמעות לקדימת מחשבת הזמן על מחשבת המקום כי שניהם חלים רק לסוף השחיטה שאז יש שם שחיטה, אבל לאביי, הסובר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, הרי אמנם חצי סימן אינו חצי מתיר לענין שיחול בו הפיגול, אבל מכל מקום, הפיגול מתחיל לחול בתחילת הסימן [כי כבר יש שם שחיטה]. ואף על פי שלא נגמר הפיגול אלא בסוף הסימן, מכל מקום, היות והתחילה חלותו קודם למחשבת המקום יש לומר בזה "תפוס לשון ראשון" ונמצא שמחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום. ולפי זה נמצא, שרבי יוחנן שלא מחלק בין שני סימנים לסימן אחד, יכול לסבור שאין מפגלין בחצי מתיר, ובכל זאת יש משמעות למה שהתחיל הפיגול לחול קודם. אבל לאילפא, המחלק בין מחשבות בשני סימנים לבין שהיו בסימן אחד, הרי שסובר שבשביל לדון הקדמת פיגול צריך שיחול כל הפיגול קודם למחשבת המקום, וזה יתכן רק אם נאמר שסובר אילפא שמפגלין בחצי מתיר שעל ידי כן נמצא שקודם שחט סימן שני כבר חל הפיגול לגמרי בסיום שחיטת סימן ראשון

6. כתבו **התוספות** [בד"ה וסימן], כי אע"פ שמפגלים בחצי מתיר מכל מקום צריך שהיו שתי המחשבות דווקא בשני סימנים, אבל אם בסימן אחד חיטתו חוץ לזמנו ובסופו חוץ למקומו לא חל הפיגול, ואין חלק מסימן נחשב חצי מתיר משום שאין הוא "דבר המסיים". ולעיל [כט ב ד"ה מחלוקת], העמידו התוס' את שיטת רבי יהודה לפי אילפא באופן ששתי המחשבות היו בשני סימנים בשחיטה, וכתבו שאילפא סובר כאביי שישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, [ואינו יכול לסבור כרבה שאינה אלא לבסוף שאם כן אין משמעות להקדמת מחשבה ראשונה לשניה], ולכן העמיד אביי את דבריו באופן שחיטת בסימן אחד חוץ למקומו ובשני חוץ לזמנו, אולם לרבי יוחנן הסובר שרבי יהודה חולק בין בסימן אחד בין בשני סימנים וכל שהקדים מחשבת פיגול אפילו באותו סימן הרי זה פיגול, יכל אביי להעמיד את דברי רבי יהודה באופן שבתחילת הסימן חיטת חוץ לזמנו ובסופו חיטת חוץ למקומו.

והקשה **הקרבן אורה**, שנמצא לדברי התוספות לעיל שדין פיגול בחצי מתיר שייך גם כשאין הוא נעשה בסימן שלם אלא בחלק ממנו [שהרי אין הפיגול חל אלא בסוף המתיר שעליו חיטתו ואם היה צריך סימן שלם הרי גם אם חיטתו על כל הסימן מכל מקום לא היו חלות המחשבות אלא בסופו ונמצא שיש כאן עירוב מחשבות], וזה לא יתכן שהרי לאילפא לא העמידה הגמרא את המשנה בחיטת בשני חצאי סימן אלא בשני סימנים, וזה בהכרח משום שדין מפגלים בחצי מתיר הוא רק בסימן שלם ולא בחלק ממנו, ואם כן הוא הדין לרבי יוחנן כיצד תועיל הקדמת מחשבת חוץ לזמנו בתחילת סימן [אף לרבי יהודה]. הרי שתי המחשבות חלות בסוף שחיטת הסימן, וכשם שלטוברים אינה לשחיטה אלא לבסוף אין חלות המחשבות אלא בסוף השחיטה כך לטוברים ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף אין המחשבה חלה אלא בסוף הסימן שהוא חצי מתיר!?

7. כן דעת רש"י הסובר שמאחר ואין קומץ בלבונה אלא בסולת המנחה בלבד הרי שקמיצת המנחה היא כל המתיר ואין ליקוט הלבונה מתיר כלל, ולכך לא העמידה הגמרא באופן שחיטת מחשבה ראשונה בעת הקמיצה ומחשבה שניה בעת ליקוט הלבונה, אלא חילקה בהקטרות המנחה והלבונה. ובשיטה **מקובצת** [אות ט'] לא גרס בגמרא "שהקטיר" אלא גרס "קומץ מנחה חוץ לזמנו קומץ לבונה חוץ למקומו", והיינו שסובר שקומץ המנחה הוא חצי מתיר כי יש קמיצה בלבונה ולא הושלם המתיר של עבודת הקמיצה במנחה עד לליקוט הלבונה, וזהו שתירצה הגמרא שמחלוקת רבי יהודה ורבנן שם היא באופן זה שהיו שתי המחשבות בשני חלקי קמיצת המנחה והלבונה. וכן היא שיטת הרמב"ם שכתב [בהלכות פסולי המוקדשין, פרק ט"ז הלכה ז'] "חשב מחשבת זמן בשעת

מתיר, אבל בחשב את שתי המחשבות בעת הקמיצה, שהיא מתיר אחד, לא חולק רבי יהודה אלא שתייהן חלות.

ומקשינן עוד: **הרי קומץ דמנחת חוטא מי שטימא מקדש בשוגג או שנשבע לשקר על כך שאינו יודע עדות לחבירו, דלויבא לבונה בהדיה אלא כל המתיר בה הוא הקומץ בלבד ופליגי רבי יהודה ורבנן, ושם לא ניתן להעמיד שחשב בשתי הקטרות ואם כן מבואר שאפילו כשחשב במתיר אחד חולק רבי יהודה!**

ומתריצין: **במנחת חוטא לא פליגי!** שהרי לא מצינו מפורש שחולקים בזה.

אמר רב אשי: אם תימצי לומר שאף במנחת חוטא פליגי – פליגי בפסיעות! והיינו שלא נחלקו באופן שחישב את שתי המחשבות בעת הקמיצה, אלא באופן שבהולכת הקומץ למזבח שהיא עבודה חישוב בפסיעה ראשונה מחשבת חוץ לזמנו ובפסיעה שניה מחשבת חוץ למקומו, שבוזה חלה מחשבה ראשונה קודם שחשב מחשבה שניה⁽⁸⁾, והוקבע בפיוגול.

רבי שימי בר אשי מתני כדאביי שב"לחצות מודה רבי מאיר ששתי הקדושות חלות. **רב הונא בר נתן מתני כדרבא, שאף ב"לחצות** חולק רבי מאיר וסובר שחלה קדושה ראשונה בלבד.

כי אתא רב דימי מארץ ישראל לבבל, אמר: רבי מאיר, שאמר "תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה", בשיטת רבי יהודה אמרה, דאמר רבי יהודה, תפוס לשון ראשון!

אמר ליה רב דימי לאביי: וכי אפשר לומר שרבי מאיר ורבי יוסי לא פליגי? והא מיפלג פליגי בפירוש במשנה במסכת תמורה, לגבי האומר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים, שלרבי מאיר הרי זו עולה, ולרבי יוסי חציה עולה וחציה שלמים?⁽⁹⁾

אמר ליה אביי: אכן, נחלקו רבי מאיר ורבי יוסי אבל לא בכל ענין נחלקו, אלא – פליגי במאי דפליגי, והיינו מה היתה כוונת הממיר באומר לשון זו, ששניהם סוברים שהקדושה חלה לפי כוונת המקדיש, וחולקים בפירוש כוונתו, אך ולא פליגי במאי דלא פליגי, והיינו אם אומרים תפוס לשון ראשון או לא, ושניהם אינם סוברים תפוס לשון ראשון⁽⁹⁾.

ומבאר הגמרא: **דאמר רבי יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן: הכל מודים, רבי מאיר ורבי יוסי, היכא**

משום שהיא דבר המסויים מעילה בה המחשבה בפני עצמה. והקשה הגרי"ד, שלכאורה הדעת נותנת שכל פסיעה נחשב שמתקיימת בה מצוות הולכה, ונחשבת לעבודה גמורה שהרי אף אם פסע פסיעה אחת אם יכול לזרוק ממקום שעומד – זורק, מאחר ונתקיימה מצוות הולכה בדם על ידי פסיעתו. ובאמת המנחת חינוך [מצווה קמ"ד אות ג'] כתב שהמחשב בפסיעה אחת פוסל, ואין זה נחשב פיוגול בחצי מתיר כיון שאין שיעור להולכה.

9. תמזה התוספות [בד"ה אמר ליה], מאחר ושיטת אביי היא שרבי מאיר אינו סובר תפוס לשון ראשון, מה הקשה רבא לעיל על אביי שאמר מודה רבי מאיר בלחצות שחלים שניהם מדברי רבי יהודה הסובר בזה תפוס לשון ראשון, הרי רבי מאיר לא אמר את דבריו בשיטת רבי יהודה אלא סברתו היא משום שחור בו מדיבורו הראשון, אבל בשיטה אינו סובר

8. בתוספות [ד"ה סימן] כתבו שדווקא שני סימנים בשחיטה הינם חצי מתיר אבל שני חצאי סימן לא, כיון שאין הם דבר המסויים ואינם דומים לפסיעות שכל פסיעה נחשבת דבר המסויים, ומבואר בדבריהם שכל פסיעה היא חצי מתיר ורק

הכהן.